

JOS EI AUTA,
NIIN
EI HAITTAAKAAAN

KIRJOITTANUT
P. PÄIVÄRINTA

PORVOOSSA, 1900
Werner Söderström'in kirjapainossa.

Ken ei toki tuota tietäisi, kuinka jo vanhoina aikoina moni köyhän, velkaisen, nääntyvän ja pian hajoovan talon, varattoman kituvan torpparin ja perin kurjissa oloissa elävän loisen poika on pyrkinyt opin ja valon teille? Useinkin oli heillä salainen sisällinen pakotus, joka väkisinkin veti heitä tuolle oppineiden ylöspäin pyrkivälle, liukkaalle ja niljakkaalle uralle.

Ajat olivat ennen toiset kuin nykyään. Ei ollut turvaamista muiden apuun, täytyi luottaa omaan itseensä, kaitselemuksen ohjaukseen, suomalaiseen sitkeyteensä ja varustautua vastaanottamaan ja kärsimään mitä vaivoja ja puutteita ilmaantuinkin. Vähätpä niistä, kunhan vaan pyrintö- ja tarkoitusperä saavutettaisiin. Mitäpä silloin vilu, nälkä ja muut puutokset merkitsivät, sillä semmoistahan heidän elämänsä oli alun pitäinkin ollut!

Tavallisesti koettivat varattomat koululaiset ja ylioppilaat hankkia elatusta itselleen siten, että sieppasivat säkkejä kainaloihinsa ja lähtivät veisailemaan ihmisten ovien edessä. Jos asia onnistui hyvin, käskettiin veisaaja huoneesen ja silloin oli jotakin toivoa; ellei niin käynyt, sai almun pyytäjä murtunein mielin lähteä eteisestä pois, kokemaan onnistuisiko toi-

sen talon oven edessä paremmin. —

Enimmiten harjoittivat nämä „teinit“ tuota varojen keräämistään lukukausien väliaikoina kotiseuduillaan, mutta kun sieltä saadut varat eivät riittäneet lukukauden ajaksi, ja kun puutteet alkoivat kovin ahdistella, täytyi lukujenkin lomassa lähteä koulukaupungissa ja sen ympäristössä veisuulla lisävaroja hankkimaan. Täten karttui niille tienoin niin paljon almun anojia, että kävi peräti mahdottomaksi kaikkien tarpeita tyydyttää. — Oliko sitte kumma, jos ei tuokaan keino aina huolia poistanut, ja jos ei senkään turvissa nälkä nälästä kadonnut! Mutta ne, jotka oven edestä sisälle siepattiin, ne olivat onnen poikia.

Kun tuommoinen hyväntoivon poika oli huoneeseen käsketty, seisautui hän ovipieleen, arasti katsellen, mitä tästä tulisi. Isäntäväki silloin huomattavalla sääliväisyydellä ja helleydellä katseli nuorukaisista. Mutta useinkin kävi niin, että nyt vasta armoihin otetulle teinille vaivat alkoivat. Isäntä ja emäntä kun olivat jumalisia ihmisiä, olivat he katkismon ja virsikirjansa lukeneet kannesta kanteen moneen kertaan. Niinpä paiskasivat he teinille, tuolle melkein vasta al-

kuun päässeelle oppilaalle semmoisia kysymyksiä, etteivät ne suinkaan olleet mitään leikintekoa. Virsikirjan virsistä määräisivät he itsekukin oman taitovirtensä teinin veisattavaksi, tunnustellakseen, tulisiko tuosta heidän mieleistänsä. Jos teini oli ohvakkaa laatua, veisata hojotti hän vaan aristelematta, määrättiinpä mitä tahansa. Moittiko isäntä tai emäntä, ettei se ollut niin, miten he olivat sen oppineet, sanoi teini tavallisesti: „Niin se on nuottien mukaan“, ja sillä se asia oli läpätty.

Kun isäntä ja emäntä eivät tavallisilla lempivirsilänsä voineet teiniä kiinni saada, paiskasivat he loppukoetuksena veisattavaksi: „Mustaan multa“. Tämä vanhan virsikirjan virsi, joka on niin epärunollinen, ettei kirkollinen musiikkikaan ole voinut sille sointua saada, oli niinä aikoina kaikkien tosikirkollisten ihmisten mielestä virsikirjan kruunu, sillä eivät pähän maailman viisaat olleet osanneet sille nuottiaakaan laittaa. Tämän käsityksen takia oli itsekullakin paikkakunnalla ilmestynyt henkilöitä, jotka koettivat tämän salatun viisauden valkeuteen saattaa niittääkseen itsellensä kunniaa. Näin syntyi „Mustalle mulalle“ satoja eri nuotteja: yhdellä pitäjällä oli yksi, toi-

sella toinen, kolmannella kolmas, ja vieläpä eri kyläkunnilla eri nuottinsa, niin ettei koko tuosta „Mustan mullan“ säveleestä saatu parhaalla tahdollakaan mitään selvää.

Kuitenkin kaiketinkin sillä sitä teiniä peljätettiin. Tämän arvasi kokeneempi tällainen jo varalta ja käskettyä alkoi huutaa hoilottaa täydellä kurkkua. Sanoi sitten isäntä tai emäntä, että me olemme sen toisin kuulleet, tokasi teini vaan, että „näin se saksalaisten säveltäjien nuoteissa seisoo“, ja siihen täytyi tyytyä molempain, sillä he ymmärsivät, että niin kai se siellä lienee.

Eipä sillä vielä hyvä, jos teini virsikirjasta pääsi erilleen, sillä nyt tuli isännän erikoistutkimuksen vuoro. Hän käski teinin saarnata tunnustellaksensa tulisiko hänestä pappia. Osasiko teini oikein korkealla saarnanuotilla huutaa ja pauhata jotakin raamatullista mitä tahansa, kunhan se vaan tuli häikäilemättömällä pauhulla, heltyi isäntä niin, että kun emäntä oli jo virsien osaamisesta teinin pussiin pistänyt leipämöykkyä, lampaan käpälää, voikimpaletta, pellavanippua y. m. semmoista, kuiskasi isäntäkin hänen korvaansa, että tulisi aittaan. Sinne tultuaan

hyppäsi isäntä ruishinkaloonsa ja mittasi karpion rukiita teinin aina avonna olevaan säkkiin, koska hänessä on hyvä papin alku.

Monen teinin sydän oli irrallaan noita teiniretkiä tehdessään. Tuntien ihmisarvoa alentavan asemansa, oli heidän sydämensä harmista haleta, kun täytyi alistua tuollaisen tutkinnon alaiseksi, mutta mikä auttoi: „Hätä käski härän juosta, pakko paimenen paeta.“

Kovapa oli koettelu sittenkin vielä, vaikka oli kuormittain koossa rukiita, leipämöykkyjä, kalakukkoja, lihakimpaleita, villaleivisköitä ja pellava- ja hamppunippuja, miten niiden kanssa menetellä. Ei käynyt laatuun rukiita siltään syödä, villoja pellavia ja hamppuja semmoisinaan ympärilleen kääriä; täytyi toimia niin, että rukiit saatiin rahaksi, villat sukiksi, pellavat ja hamput kortteeriemännän kautta vaihtetuksi jonkunlaisiin paitapalttinoihin ja niinhän nuo kerätyt tavarat menivät itsekukin oikeaan paikkaansa.

No niin. Teini-ajat ovat jo aikoja sitten olleet ja menneet. Varattomien ylioppilasten tilaa on koettu parantaa apurahain ja muiden kertyneiden varo-

jen kautta, mutta ei se liene paljonkaan entisestään parannut, sillä yhtä köyhiä ylioppilaita oli vielä teiniajankin loputtua. Kenpä parhaalla tahdollaankaan kaikki puutteet poistaa!

Paljon järempää noita aikoja köyhästä Pohjois-Karjalasta pyrki kaksi kansanlasta opintielle. Toinen oli pienen, varattoman talon ja toinen loisenpoika. He eivät kuitenkaan olleet samasta pitäjästä kotoisin, mutta syntymäseutunsa olivat rajatusten. Tämä naapuruus teki heidät heti veljeksiksi ja ystävyysliitto solmittiin. Ala-alkeiskoulusta ylä-alkeiskouluun saakka oli heillä yksi ja sama majapaikka, samoin kinnasissa ja vieläpä siitä päästyään yliopistossakin. Koko toveruusajan olivat he sydämelliset ystävät ja kaikki jakoivat keskenänsä. Mutta erilaisia taipumuksia heillä kumminkin oli. Periaatteen kannalta olivat he useinkin niin suuressa ristiriidassa, että syrjäinen luuli heidän aivan pian toistensa tukkaan tarttuvan, mutta noista mielipiteiden ristiriidoista huolimatta, olivat toverukset aina vaan keskenään hyvät ystävät kuten enneakin.

Koko kouluajalla ei heillä ollut keskenänsä etevyy-

destänsä kerskaamista, kummallakaan heistä ei ollut enemmän varoja, kumpikaan ei ollut toistaan huomattavammin etevämpi opintiellä; ainoastaan periaatteissa oli ristiriitaisuutta, sillä Katola, tuo pienen talon poika, oli yliopistossa ollessaan mieltynyt lääketieteeseen ja valitsi sen urakseen, jotavastoin hänen majatoverinsa, Pyhälä, katsoi parhaaksi alakseen jumaluusopin, koska sitä tietä pikemmin pääsi leipäpalaan käsiksi.

Eipä näillä toveruksilla ollut hauskemmat päivät yliopistokaupungissa kuin alkeiskoulun ajoillakaan. Yhä vaan halpa, syrjäinen majapaikka, sama niukka toimeentulo, sama vilu ja nälkä, sama ponnistus kuin ennenkin, mutta kaikki vaan kärsittiin ja eteenpäin pyrittiin. Toisien ylioppilaiden toveruudesta ja ystävydestä eivät he sanottavia välittäneet; ja mitäpä nuokaan välittivät heistä, sillä enin osa oli korkeitten virkamiesten poikia. Heidän vanhempansa olivat päässeet mahti asemaan ja sen heidän lapsensakin tunsivat. Ylpeästi nuo raharikkaat pojat liikkuivat ja useinkin olivat köyhemmät, kansasta lähteet toverit heidän pilkkanaan ja ivanaan.

Niin se oli niinä aikoina, jolloin kaikki virkakun-

nat katsoivat virat kuuluvan heille ja heidän jälkeläisillensä, koska he olivat vanhoista ajoista saakka maan sivistynein luokka, jolle kuuluu virat ja lihavat palat. Heidän pojistaan piti tulla vähintään semmoinen virkamies kuin isäkin oli, taikka vielä korkeampi, vaikka olisivat olleet minkälaisia pölkkypäitä tahansa. Kaikesta huolimatta sortui silti heidän joukostaan yksi ja toinen rappiolle. Kaikista ei ankarallakaan muokkaamisella tullut mitään kelpokaluja, jäivät vaan mihinkään kelpaamattomina luulotellun etevän säätyluokkansa häntyreiksi, ollen siinäkin kansaansa halveksivan joukon rasituksena ja kiusana.

Toveruksilla oli kotiseudullaan pari tämmöistä esimerkkiä heidän nähtävinään. Toisen nimi oli Liljus ja näkyi hän joka sunnuntai rapistuneena, karsassilmäisenä sakariston ovella, kun papisto juhlapuvussaan alttarille astui. Kansa tiesi hänen repposet saaneen ja hunningolle joutuneen, senpä vuoksi keskuudessaan nauraa tihisti kurjalle herruudelle. — Toinen, samaten rappeutunut, oli Sifferi, hänkin nurin mennyt ylhäisen perheen jäsen, jolle isän korkeus ei ollut voinut älyä päähän päntätä. Hän jo pitkiä ai-

koja oli kuleskellut kyliä haarahäntätakissaan, lojunut laiskana ja likaisena milloin missäkin tuvan uunin päällä, ja kumminkin hän yhä vielä oli olevinaan „herra“.

Kylmä pohjatuuli vinkui kaikissa nurkissa, koetellen huoneitten lämpimän-pitoisuutta. Toverusten asunto oli kolmannen kerroksen pienessä ullakkokammarissa. Tämän oli ankara vihuri puhallellut jotenkin kylmäksi, sillä eipä sitä oltu juuri pohjatuulta varten varustettu. Siellä istuivat toverukset nytkin myrskyn ulkona riehuessa. Kurjissa oloissa tuntui mieli apealta, sillä kylmä kopristi ja nälkä ahdisteli. Tuossa tilassa ollessaan muistui heille taasenkin mieleen Sifferin ja Liljuksen kovaonniainen kohtalo.

„Minusta tuntuu siltä kuin meitä nyt tässä olisi kaksi Liljusta tai Sifferiä yhden sijasta“, sanoi Katola nyreissään.

„Mitenkä niin?“ kysyi Pyhälä ällistyneenä ja katsoi kiinteästi toveriaan silmiin.

„Niinpä se on, emmehän voi näissä oloissa opintojamme jatkaa“, sanoi Katola synkeästi.

„Mikäpä sitä estäisi? Onhan Jumala luonut meille

täyden älyn ja ajatuskyvyn“, sanoi Pyhälä lohdutellen apealla mielellä olevaa toveriansa.

„Kyllä kai niinkin, mutta samassa kun Jumala loi meille hyvän pään, loi hän myöskin vaativan vatsan, ja tuota velkojaa emme voi mitenkään tyydyttää“, sanoi Katola yhä synkemmästi.

„No, mutta olemmehan tähänkin asti toimeen tulleet, jos emme lihavasti, niin ainakin laihesti. Kyllä kai Jumala eteenkin päin pitää meistä huolen“, tuumaili Pyhälä.

„Minusta tuntuisi varsin suotavalta, että hän nytkin täyttäisi nälkäiset vatsamme“.

„Ehkäpä hän ne vielä täyttääkin, mutta sinä olet liian hätäinen. Onhan sekin tapahtunut, että viidellä ohraisella leivällä ja kahdella kalalla on ruokittu lähes viisituhatta ihmistä, miksikä ei sitten meitä kah-ta poikanulikkaa voisi sama voima eteenpäin viedä“, sanoi Pyhälä luottavasti.

„Niinhän se on. Tuleeko joku pula kysymykseen, silloin sinä vetoat raamattuusi, mutta minä tahtoisin nähdä, että raamatullasi nyt ruokkisit meidät kylläiksi“, kiilasi Katola yhä edelleen.

„No, voinethan sinäkin suurta taitoasi käyttää,

kun olet noita suuria ja itseviisaita lääketieteen tutkijoita. Eiköpä suuri tietonne ole jo keksinyt tuota ihmeellistä elämän eliksiiriä, jota kaikki tyhmät viisaat ovat koettaneet keksiä, mutta eivät he ole löytäneet. Mutta sen sanon sinulle: ellei Jumala voi nälkäisiä vatsojamme täyttää, ei teidän olematon eliksiirinnekään voi sitä tehdä“, sanoi Pyhälä, hänkin vähän kiihtyneenä.

„Kah! olethan suulas, kuten papin kokelas ainakin. Mutta ei sinun tieteesi enemmän kuin minunkaan voi aineellista nälkäämme tyydyttää. Totta tähän muuta tarvitaan.“

„Tästä väittelystä ei ole apua kummallekaan. Siksipä heittäkäämme pois nämät hyödyttömät kiistat ja lähdetään kävelylle verryttelemään kohmettuneita jäseniämme“, ehdotteli Pyhälä.

Vaikka Katola oli Pyhälää paljon kiihkoisampi ja kuumaverisempi, taipui hän tavallisesti lopulta kuitenkin asuintoverinsa tuumiin. Päätetty ja tehty. Käsiädessä laskeutuivat he asunnostaan alas kävelemään. Valtavinta katua alkoivat he vastavinkkaan astella eteenpäin. Kouvankaan ei heidän tarvinnut liikkua, kun saivat vastaansa pari herrasylioppilasta.

Toinen heistä oli rahatoimikamarin esimiehen, toinen kruununvoudin poika.

„Mistäs nämät sarkamaisterit nyt tulevat?“ kysyi pilkallisesti näistä edellinen.

„Tarvinneeko sitä verkatakkisten pölkypäiden tietää“, tokasi Katola vastaan.

Tuo pilkkaa yrittävä herrasylioppilas oli yleensä tunnettu pöikkypääksi.

„Mitä?“

„Niin“.

„Sanoppas se vielä toinen kerta“.

„Mikäpä minua voi pakottaa yhtä ja samaa sanomaan, senhän tietää ja todistaa koko ylioppilaskunta“.

„Mitä ne tietävät ja todistavat, sanoppas, jos uskalat?“ sanoi itseensä ottanut ylimyspoika, tuimasti heilutellen keppiään pänsä ympäri.

„Miks'en uskalla. Ne tietävät ja todistavat sen, että sinä olet suurin pölkypää koko ylioppilasjoukossa. Saitkos nyt kuulla, mitä niin hartaasti halusit tietää“, sanoi tämä ja katsoi kiinteästi vastustajaansa silmiin.

Katolan vastauksesta raivostui rahapoika niin, että kohotti keppinsä iskeäkseen sillä Katolaa. Mutta sa-

massa tarttui Katola keppiin käsiksi, nujersi sen vastustajansa kädestä pois, taitteli pieniksi paloiksi, viskasi ne kadulle, sanoen samassa: „Häpeä toki vähänkään!“

Sepä vaikutti. Verkapojat tunsivat olevansa heikompiä, ja sanaakaan lausumatta lähtivät nuot tiehensä ja toverukset jäivät siihen seisomaan.

„Miks’et antanut noiden mennä siivolla sivu?“ sanoi Pyhälä toverilleen.

„Tuhät tulimaista! Annatko sinä sitten itseäsi pidellä kuin jotakin paimenpoikaa? — Ei! Me olemme yhtä hyviä ihmisiä kuin hekin, vieläpä ehkä parempiäkin. En kärsi tuommoisia loukkauksia. Ja ellen sanoilla selviä mokomasta, selvitän loput hyppysin“, sanoi Katola, yhä vielä ollen kuohuksissaan.

„Se vielä puuttui“, sanoi Pyhälä yhä vaan hätäisenä.

„Niin, siinä sen nyt näet. Olenhan jo ennenkin sanonut, ettei noilta ylimysmielisiltä herroilta ole mitään hyvää odotettavissa. Heihin on juurtunut se mielipide, että heidän tulee olla yhä eteenkinpäin kansan käskijöinä, vaikka vielä olisivat minkälaisia pölkkypäitä. Minun tekisi mieleni heitä hieman niskasta

kouristella“, puhkesi Katola sanomaan. Vilua ja nälkää ei hän nyt tuntenut vähääkään.

„Olet, ystäväni, kovin kiihtynyt. Kiivaus ei ole koskaan viisaus. Paras on kun menemme majapaikkaamme; ovathan jäsenemme jo norjenneet“, sanoi Pyhälä lohdutellen toveriaan.

Kun he tulivat kotiin, oli heidän olonsa suuresti muuttunut. Iloinen tuli palaa rätisi takassa, levittäen lämpöä ja valoa heidän puolihämärään, kylmään kolkkoon huoneesensa. Hyvä matami oli huomannut, että kylmä vinkka oli liiaksi jäähdyttänyt hänen hoidokastensa hataran ullakkokamarin ja sen tähden oli hän kiirehtinyt virittämään pesään ylimääräisen tulen.

Toverukset ällämystyivät kovin tuosta uudesta käänteestä. Samassa astui matamikin huoneesen kohentelemaan valkeaa.

„No, miksi tänne nyt on tuli pesään pantu“, sanoi Katola vähän kummastellen.

„Voi herranen aika! Ettekö te nyt ymmärrä! Milloinkas muulloin sitten on ollut tällainen vihuri Jumalalta, joka jäätää ja kohmetuttaa kaikki paksujen kivimuurienkin sisällä, saati sitten tällaisessa ha-

rakanpesässä. Tuumailin itsekseni, että eiköhän minun hyville pojilleni olisi mieliksi, jos tänä kylmänä aikana lämmittäisin hiukan heidän kolkkoa huonettaan. Katsokaapa pojat, eikö täällä ole hieman entistä parempi”, puhui matami mielissään.

„Kyllä, kyllä muuten hyvä matami, ellei yhä olisi tuota kirottua nälkää“, huomautti Katola.

„Nälkääkö — niinkö? Miksikä sitten vielä nälkää vilun lisäksi näkisitte? Sitä en ymmärrä“, hätäili matami ällistyneenä.

„Onhan asia ihan selvä. Emmehän saa teiltä sopimuksemme mukaan kuin yhden aterian päivässä ja itse aijojimme pitää kuivan ruuan iltaseksi ja aamiaiseksi. Nyt nuo omat ateriamme ovat ehtyneet ja kolmeen vuorokauteen emme ole saaneet emmekä nauttineet muuta kuin teidän päivällisenne. Onko sitte kumma, vaikka kävisikin vähän tyytymättömäksi, kun nälkä ja vilu näppii?“ sanoi Katola.

„Jestanteera! Onko teillä ollut nälkäkin? — Mahdoitte minulle sanoa, kyllä minä olisin ruokaakin antanut. Mutta teidän olette sanomattoman ujoja; ei sitä niin tarvitseisi olla“, huomautti matami hyväntahtoisena.

„Ei sovi teitäkään aina kiristää ja kiusata; olemme jo liiaksikin kärsivällisyyttänne koetelleet“, tunnusti Katola selitellen kantaansa.

„No, mikseikäs sitten? Minua voitte lähestyä kaikissa asioissanne, ja mitä suinkin minun vallassani on, koetan auttaa poikiani“, vakuutti matami.

„Niinpä niin! Muutoinhan olisi hyvä, mutta tuo nälkä?“ muistutti taasenkin Katola ärtyisesti.

„Niin, niin se nälkä! Olin taasenkin unhottaa tuon kaikista pahimman puutteenne, mikä ihmistä koskaan voipi kohdata, mutta pian sekin saadaan korjatuksi. Menen laittamaan teille lämmintä ruokaa — — mutta, malttakaapas. . . ! Olen unhottanut jotakin —. Tulkaapas katsomaan, mitä täällä teidän pöydällänne on“, sanoi matami lähestyen samassa pöytää.

Uteliaina seurasivat toverukset häntä.

„Kas tässä, mitäs tästä sanotte? Postinkantaja toi äsken tämän tänne ja käski sen antaa teille“, sanoi matami ja näytti erästä paperilippua.

Äkkiä tempasi Katola sen käsiinsä.

„Mitä tämä on? — Tässä on kahdenkymmenen ruplan rahaosoitus meille, kymmenen ruplaa kummallekin, luulen ma. Heleijaa! puutos on pojilta pois-

sa“, huuteli Katola riemuissaan, näyttäen samassa rahakuittia toverilleenkin.

Pyhälä oli hölmistyksissä odottamattoman uutisen johdosta. Hän otti rahaosoituksen käteensä ja silmäili hätäisesti siihen. „Ei minulla ole mitään toivoa tästä, sinun osoitteellasihan lähetys on“, sanoi Pyhälä, antaen samassa postikuitin takaisin Katolalle.

„Sanotko niin, ystäväni! Silloin et tunne vielä minua, vaikka niin kauvan olemme yksissä olleet. Olkoon rahat kummalle hyvänsä meistä lähetetyt, niin tasan ne pannaan, kuten ennenkin. — Ja kukapa takaa, onko rahat minulle yksistään lähetetytkään. — Pois, veikkonen, semmoiset mietteet! Käydään nyt vaan kuitilla rahat nostamassa“, puheii Katola innostuneena.

„Niin — ja kuulkaa poikaseni! Älkää ostako näin myöhään ruokapuodeista ruoka-aineita, koska saamme aamusella halvemmalla; kyllä minä aamusinkin laitan teille lämmintä ruokaa“, toimitti matami. —

Aivan oikein. Kun kirje luettiin, nähtiin, että rahoista oli määrätty puolet kummallekin.

Kun toverukset palasivat postista kotiin, oli lämmin, voimakas illallinen höyryämässä pöydällä ja

matami parhaaltaan täydenteli sitä.

„Istukaapas nyt, poika hyvät, illalliselle! Hyvä Jumala, miksi minun poikaini pitäisi nälkää nähdä, jotka ovat parhaita koko yliopistossa — — ei, ei käy semmoinen päinsä“, hövelтели matami ja puuskassa käsin hän samassa katseli noita erinomaisia poikiaan, ja sitten poistui.

Toverukset eivät kahta käskyä tarvinneet, sillä heillä oli huutava nälkä. Kursaillematta istuivat he pöytään ja alkoivat hotkia käsillä olevaa ruokaa nälkäiseen vatsaansa.

„No, ystäväni, mitenkä se nyt on?“ alotti Pyhälä keskustelun tuossa pienessä seurassa, jossa ei tuntunut muusta olevan kysymystäkään kuin nälän samuttamisesta.

„Mitenkä sen sitten pitäisi olla?“ vastasi Katola umpimielisesti.

„Sinähän et vähästä ymmärrä mitään, tahi et ole ymmärtävinäsi. Olethan niitä tieteilijöitä, jotka eivät Kaitselmukselle anna mitään arvoa“, lausui Pyhälä ja katsoi veitikkamaisesti toveriaan silmiin.

„Se on totta. Minä en anna mitään arvoa millekään semmoiselle, jota en ymmärrä“, sanoi Katola.

„Etkö sitäkään ymmärrä, että olomme on aivan pian toiseksi muuttunut. Aamulla olit kurjin Sifferi, nyt hyvin voipa ylioppilas. Mistä tällaiset vaihtelevat asian johteet ovat kotoisin?“

„Sattumuksesta.“

„Sekö sitten on sinun totuutesi, että kun nälkä ahdistaa, lankeet epätoivoon ja kun saat ruokaa ja rahaa, niin luulet sen niin pitävän ollakin, tietysti sinun korkean oman itsesi tähden. — Mutta eikös ruoka maistu hyvältä, vai kuinka?“ puheli Pyhälä, joka vuorostaan oli käynyt väittelyhaluiseksi.

„Mikseikäs ruoka nälkäiselle hyvältä maista?“

„Entä lämmin?“

„Lämmin myös viluiselle.“

„Mutta mistä on tullut ruoka nälkäisille ja lämmin viluisille?“

„Matami on laittanut molemmat.“

„Mutta mistäs rahat tulivat?“

„Vanhemmiltamme.“

„Voi sinua epäuskoista! Olisihan Jumala voinut laittaa niinkin, ettei meillä olisi vanhempia, ei matalia, eikä mitään. Sokeudessasi et huomaa sitäkään, että sinun pikkutotuutesi — jota aina tahdot täydes-

tä esille tunkea — ijankaikkisen totuuden rinnalla ei maksa niin mitään. — — — Oikein käyt säälikseni“, puheli Pyhälä lämminneenä.

„Olethan kiihtynyt, ystävä hyvä. — Heitä saarnasi toiseen kertaan, jolloin sillä voisi olla parempi vaikutus, tällä kertaa ei se merkitse mitään. Sinä luulet olevasi se suuruus, joka täytät tähän asti täyttämättömäksi jääneen aukon ihmisen ja Jumalan välillä, jota ei vielä yksikään ole voinut täyttää paitsi se yksi. — Mahdottomia“, tuumaili Katola, hänkin taas kiihtyneenä.

„No myönnätkö sinä kuitenkin niin paljon?“ sanoi Pyhälä.

„Pitääkö minun sitten sinulle tehdä tili kaikista tunteistani, mitä sielussani milloinkin liikkuu?“ toka si Katola ärtyisästi.

„Heitetään pois nuot kiistat, sillä onhan meillä nykyään muutakin tekemistä“, esitteli Pyhälä sovinnollisesti ja siihen se kiista taasenkin jäi.

Katola olikin tuommoinen kaksinainen luonne uskonnollisissa kysymyksissä. Toisinaan hän myönsi jotakin jumalallista kaitselmusta löytyvän, toisinaan kielsi sen kokonaan. Toisaalta pyysi vanhempainsa is-

tuttama uskonnollinen käsite Jumalasta ja lunastuksen työstä saamaan valtaa hänen sielussaan. Mutta kun hän omasta mielestään nyt oli saanut kurkistaa tieteiden lähteeseen, rupesi uskottomuus voittamaan hänessä alaa. Tämän tähden oli hän uskon-asioissa välistä niin, välistä näin.

Pyhälä päinvastoin oli säilyttänyt puhtaana lapsena saadun raamatun-uskonsa, jota sitten ahnaasti täydenteli tutkiessaan jumaluusoppia. Näin tavoin syventyi hän aina enemmän pyhään sanaan, ja sen tähden oli hän valmis sen puolesta taistelemaan ketä vastaan hyvänsä. Tämä erilainen katsantokantahan se oli, joka ystävykset sai tuon tuostakin keskenänsä kiistelemään.

Aika on kulunut. Yliopiston lukukausi on loppunut. Lehtipuut vihertävät ja linnut niissä visertävät lempilaulujaan toisilleen. Nurmi vihannoi ja kukkasen monivärisinä, silmää iskien, pilkistelivät esiin, houkutellen ihmislapsia luokseen, ikäänkuin olisivat sanoneet: Mekin olemme suuren luojamme luomia, niinkuin tekin, huomatkahan toki meitäkin —. Niin, kesä oli tullut, tuo Pohjoismaiden elämän uudistus. —

Ken nyt enää viitsi yliopistokaupungissa olla, kun koko luonto uhkui uutta elämää. Kaikki kirjat ja tieteet viskattiin syrjään ja riennettiin luonnon raittiin helmaan. Utterimmillakin ylioppilailla oli ikäänkuin vaistomainen aavistus siitä, että luonnon suuri kirja on kuitenkin suuriarvoisempi, kuin kaikki tieteet yhteensä, kunhan vaan opittaisiin oikein ymmärtämään. Eivät he sitä täydellisesti käsittäneet, mutta siltä se kuitenkin heistä tuntui.

Kilvalla siis riensivät ylioppilaat kotiseuduillensa luonnon ihanuutta, vanhempiensa sekä sukulaistensa rakkautta nauttimaan. Olihan niin hauska saada hiukankaan vaivaantuneille aivoillensa lepoa ja rauhaa.

Kotiseudulle lähtöhän se tuli Katolalle ja Pyhälällekin; kuinka muuten. . . Hekin rupesivat matkareppuun kokoilemaan mitä kokoilemista oli. Paljon ei ollut, sillä rahat olivat loppuneet ja eväät tirkenneet. Kiireen kautta mättivät he pussiinsa ruuanjäännökset eikä paljon niitäkään ollut. Ei matamillakaan ollut varaa hoidokkaitaan auttamaan ruuan tai rahan puolesta, sillä myös hänen elantonsa oli vaan „sormesta suuhun.“ — Jalkapatikassa lähtivät ystävykset tallus-

telemaan pitkän matkan tuonne Karjalan pohjoispi-
täjääseen saakka.

Siihen aikaan ei ollut rautateitä, eikäpä suurin
maanteitäkään. Ja jos jälkimäisiä jonkun verran oli-
kin, hevoskyytiä eivät kumminkaan ystävykset voi-
neet ajatella. Kukkarossa kun ei ollut matkalle läh-
tiessäkään kuin puolitoista ruplaa ja ne kyllä tarvit-
tiin korvaamaan niukkoja eväsvaroja.

Kun he olivat tulleet muutamaan Keski-Suomen
pitäjääseen, oli heidän eväs- ja rahavaransa loppuun
kuluneet; viimeisen vuorokauden olivat he kävellä
tallustelleet yhdellä aterialla. Luonto alkoi kaivata
velkaansa; jäsenet veltostuivat ja nälkä hätyytti, vaika
kuinkakin he olisivat koettaneet suolivyötänsä ki-
ristää.

Oli kaunis kesäinen aamu. Toverukset olivat kä-
velleet jo pitkän taipaleen, voittaakseen jonkunkaan
verran matkansa päämäärää tuossa toivottomassa ti-
lassa. Kulkivat epätoivon ponnistuksella.

Luonto uhkui kaikessa kauneudessaan, ikäänkuin
elvyttäen koko luomakuntaa uuteen eloon, uuteen
toivoon, uuteen taisteluun ja koko luonto näytti ym-
märtävän Luojansa suuren rakkauden käskyn. Miten

lienee ihmislasten ollut? Ainakaan Katolaa ei nykyään hyvittänyt uhkuva luonnon elämäkään.

„Kyllä meidät nyt hukka perii“, sanoi hän laahustellen eteenpäin.

„Tuollahan jo edessämme häämöittää kirkonkylä“, huomautti Pyhälä.

„Mitäpä kylä meitä hyödyttää, kun kukkaro on niin tyhjä, ettei sieltä löydy ainoatakaan kruunun mynttiä“, sanoi Katola alakuloisesti.

„Jotakin joessa ompi, hakoja jos haukiakin; kylässä on kaikkia, metsässä ei mitään“, sanoi Pyhälä luottavasti.

„Kylän vara oma vara, vaan ei vara vaivaiselle. Nälkä ja väsy on, eikä neuvoa ensinkään“, vastasi Katola, hänkin sananlaskuilla.

„Väärin sanottu. Näinhän se kuuluu: Kyläisessä kylässä, löytyy vara vaivaisenkin. Kyllähän Jumala murheen pitää luoduista lapsistansa nyt niinkuin ennenkin“, tuumaili Pyhälä iloisesti; olipa niinkuin hänellä ei ensinkään olisi ollut mitään hätää.

„Aina sinä siihen vetoat!“

„Ja sinä elät epäuskossasi.“

„Koetapas nyt taasenkin luottamuksellasi nälkäi-

set vatsamme täyttää, jos voit.“

„Kyllä, mutta koetapas sinä se sama epäuskollasi tehdä.“

„Emmehan me maallikot voi ihmeitä tehdä, teidänlaisennehan ne ihmeitä tekevät. Koetas nyt!“ sanoi Katola uupuneenakin ivallisesti.

„Saapas nähdä, sinun epäuskosiko vai luottamus taivaan ja maan Luojaan meitä nykyisessä hädässämme auttaa“, puhui Pyhälä, ja Katola joutui hämilleen.

„Koettaisimmekohan mennä pappilaan, ehkä siellä saisimme ruokaa“, esitteli Katola koettaen eksyttää käsillä olevaa kiistaa.

„Emmehan toki kuitenkaan sitä tee. Mennä tämmöisessä asussa tuntemattomiin ihmisiin; jopa he nyt jotakin meistä ajattelisivat. Rouva saattaisi vaikka pyörtyä, ja jos heillä sattuisi olemaan tyttäriä, syöksähtäisivät he oitis nurkkaan piiloon. Ei veikkonen! sitä emme tee —. Katsopas noita housujasi, niin paremmin minua ymmärrät“, sanoi Pyhälä ja osoitti sormellansa hymyssähuulin Katolan nukkavieruista pukua.

„Tuntuupa siltä kuin olisit oikeassa, mutta mitä meidän nyt on tehtävä?“ myönsi Katola toivottomana

ja katseli surullisesti kulunutta vaatteustaan.

„Kyllä hätä neuvon keksii; koetetaanhan päästä ensin kylään“, sanoi Pyhälä iloisen luottavasti.

„Sinä olet kummallinen ihminen! Ei minkäänlainen hätä eikä puutos saa sinua masentumaan“, ihmetteli Katola.

„Mikäpä täällä valmiissa maailmassa olisikaan hätänä“, sanoi Pyhälä, kävellä keikkasten pystöpäisenä kylää kohden.

Oli varhainen aamu, kun he saapuivat kirkonkylään. Kello oli vasta neljä ja kaikki ihmiset kylässä nukkuivat makeinta aamu-untansa. Kenties noilla nukkujilla oli vielä kamalimmat kilin neuvot, kuin matkustavilla ylioppilailla. Kenties oli moni köyhän perheen isä ja äiti „kontti-äijällä“ peloitellut leipäänovia lapsiaan nukkumaan, luottaen vaan siihen, että „uusi päivä kaikki taasen muuttaa voi“ — — Niin, niin. . . Kenties, kenties —

Kun oli näin aamubarhainen, ja kaikki nukkuivat, niinkuin ijäti nukkua he aikoisivat, ohjasivat toverukset askeleensa pitäjän hautausmaalle. Vaikka luonto uhkuikin kaikkialla uutta elämää, valtasi täällä kuolleitten kaupungissa Katolan yhä enemmän toivotto-

muus valtaansa. Vainajien hautakummuilla olevis-
sa muistomerkeissä olevia kirjoituksia silmäili hän
ahkerasti ja niitä nähdessään ja arvostellessaan, kä-
vi hänen mielensä aina vaan apeammaksi. Mikä oli
kuollut nuorella ijällä, heittäen jälkeensä surevan
miehen tai vaimon, surevia lapsia ja sukulaisia. Ku-
ka oli kadottanut rakkaan lapsensa, jonka edestä van-
hemmat olisivat niin mielellään henkensä antaneet,
jos vaan sillä olisivat armaan hengen pelastaa.

Katola siinä katsellessaan koetti mieltään nälästä
kääntää ja puhkesi sanoiksi:

„Olisivatkohan nuot kaikki noin vaan ilman aiko-
jaan kuolleet, jos olisivat aikanaan saaneet lääkäri-
pua?“ Ja Katola ikäänkuin tunsi suuren tilin kannet-
tavakseen lasketun.

„Siinäpä se nyt on. Olethan nyt sillä tiellä, että voit
auttaa kärsivää lähimmäistäsi tästä puoleen sellai-
seen onnettomuuteen lankeamasta. — — Mutta mi-
käs tämä on?“ sanoi Pyhälä samassa siepaten maasta
pienen punaisen pussin käteensä.

„Hyi! Taikapussi, jonka joku noita on loihdimistar-
koituksessa viskannut tänne kirkkomaahan; sisältä-
nee vahingollisia aineita“, varoitti Katola.

„Eihän tämä ole sen parempi eikä pahempi, kuin elttapussi.“

„Mikä on elttapussi?“

„Lääkärin kokelas mies on ja ei tiedä mikä elttapussi on. Taiteenpa vielä kansan seassa kasvanut“, ivasi Pyhälä.

„Eihän lääkintälaitos toki ole mikään taikurikoulu, mutta selitähän kuitenkin mikä elttapussi oikeastaan on?“

„Se on semmoinen kalu, jolla kansa parantaa elttatautia sairastavia lapsiaan.“

„Paranevatko ne sitten?“

„Melkein järkiään, kunhan vaan elttapussin sääntöjä tarkoin noudatetaan.“

„Miten sitä sitten noudatetaan?“

„Elttapussi annetaan avunetsijälle, ja samassa määrää antaja, että sen ohessa pitää lasta ahkerasti hautoa väkevässä haaleassa suolavedessä, ja samassa kehoitetaan heitä haistelemaan pussia.“

„Mitä noissa pusseissa sitten on?“

„Siitä tiedän minä yhtä vähän, kuin sinäkin.“

„Ja kuitenkin olet niin paljon tietävinäsi.“

„Tiedän minkä tiedän, mutta jota en tiedä, sitä en

tiedä. Sen vaan tiedän, että kun kituvat lapset saavat kaulaansa elttapussin, toipuvat he heti.“

„Ken on sitten tällaisen ihmeellisen taikapussin tekijä?“

„Niitä on useampiakin, mutta papin lesket niitä usein laittavat.“

„Kun se on niin auttava keino, miksikä ne sitten lopen viskataan hautausmaalle?“

„Etkö sinä nyt ymmärrä! Eihän kansa voi kaikille keksinnöilleen patenttia hakea. Tuhansia vuosia on kansa tullut toimeen — tai oikeimmin on täytynyt tulla — omilla neuvoillaan. Onpa tainnut lääkäreitä saapusalla olla! Joka on kuollut, se on kuollut, mutta kuitenkin kaikitenkin on moni poteva avunkin saanut vaivassansa juuri kansan parantajalta. Tällä tavalla koettivat nämä kansan tietomiehet tietojansa salata niin paljon kuin mahdollista, suojellakseen siten yksin oikeuttaan. Ja sentakia elttapussin tekijätkin aina varoittavat: „Kun lapsi paranee, pitää pussi viskata uuniin tai kirkkomaalle; ellei sitä tehtäisi taikka jos sen sisään katsotaan, ei pussi auta niin mitään, — se oli heidän monopoolinsa ja patenttioikeutensa valvomista ja luullakseni ei kukaan voi heitä siitä moittia.“

Tämän kaiken takia on tämä elttapussikin nyt käsissämme“, selitti Pyhälä.

„Hyi ryöttö! Viskaa paikalla pois tuo salaperäinen taikapussi käsistäsi, jonka luulotellun voiman sisällyksestä ei kenelläkään kuolevaisella ole vähintäkään tietoa“, sanoi Katola inhoten.

„Eipä toki niinkään. Katsotaanpas ensin mitä sielä sisällä on, että saat päättää, kuinka myrkyllisiä, vaarallisia ja taikamaisia aineita ne ovat, joita sinä näytät niin kovin pelkäävän“, ehdotti Pyhälä, alkaen samassa kynäveitsellään ahkerasti ratkoa pussia.

„Eihän täällä ole mitään kummaa, samoja aineita vaan, mitä lääkäritkin usein käyttävät. Tuossa on hajupihkaa, tuossa kanverttiä, siinä kaikki tuo pelätty taikamaisuus, jota muka viisaammat niin hirmuisesti vihaavat. Tavallisesti kansan tohtorit parantelevat potilaitaan luonnollisilla lääkkeillä ja aineilla, mutta samassa älyävät he Kalevalan ajoista kansassa säilyneen luottamuksen ja uskon luonnottomaan tenhovoimaan. Elleivät he niitä lääketten ohessa käyttäisi, ei kansa uskoisi heitä. Paha kyllä, tunkeentuu kansanlääkitsemisen alalle kaikenlaisia huonoja kykyjä, jotka kansan herkkäuskoisuutta hyväkseen käyttäen

tunkeentuvat kaikkien tautien puoskareiksi, vaikka eivät tiedä yhtään mitään. Noiden takia nouseva sivistys niin sanomattomasti inhoaa „taikatemppeja“, vaikka kansanlääkintä on usein erittäin edulliseksi osoittautunut ja hädässä sitä kyllä koulunkäyneetkin etsivät, ehkä enimmäkseen salaa. Tällä kuitenkin en tahdo turhaksi tehdä tieteellistäkään lääkintätaitoa. Paljon, sanomattoman paljon on se hyvää matkaan saanut. Mutta kuinkahan paljon suurempi olisikaan lääkärin tutkimusten tulokset, jos he olisivat alentuneet tutkimaan mitä kansan seassa löytyy! Tavallisesti ovat he mielestensä siihen liian korkeita, ja niin pysyvät vieraina kansan keksinnöillä. Jos sitten joku tietäjä koettaa parhaan taitonsa ja ymmärryksensä mukaan parannella ja lievittää kärsivän lähimmäisensä kipuja ja kärsimyksiä, saa hän lääkäriltä kohta haasteen tulla oikeuteen vastaamaan puoskaroitsemisesta.“ Näin Pyhälä selitteli, aivan kuin olisi pitänyt jollekin nuhdesaarnaa.

„Oh! Sinähän olet oikea lääkärin vihaaja. Toivot kai, että kun muijasi jää leskeksi, hän saisi pitää elttapussien teon yksinoikeutenaan“, sanoi Katola pisteliäästi.

„Erhetyt, ystävä hyvä. Minä iloitsen jokaisesta voitosta, joita lääketiede on kaikenlaisia tauteja vastaan keksinyt. Ja on niitä lääkäreitä, mitkä ovat huomanneet kansan seassakin löytyvän vammojen parantajia — — — ja kuulepas! — heistä on tullut maamme kuuluisimmat lääkärit“, väitteli Pyhälä.

„Lopeta jo toki saarnasi ja pane amen päähän. Sekä myös viskaa pois tuo taikapussi käsistäsi — — se inhoittaa minua. Lähdetään kävelemään jonnekin päin. Ikäväksi käy tuon elttapussin ääressä kiistellä nälkäisenä“, päätti Katola.

„Älähän mitään! — — Eipäs tätä vaan noin vähällä viskata“, samassa ommellen kiinni niitä saumoja, jotka oli auki ratkonut, tutkiakseen mitä pussin sisällä oli. Heillä, näet, oli aina mukana neula ja lankaa varalla, että saisivat tarpeen tullessa kuroa kiinni hajoavia vaatteitaan.

„Kyllä sinä olet osannut valita oikean alan, sillä saat saarnanaineen vaikka elttapussista. Mutta minulla on nälkä ja sekin on tauti; koetapas elttapussillasi parantaa tämä alituinen tautini, niin sittenpä annan jotakin arvoa taikamaisuudellesi ja elttapussillesi“, sanoi Katola pistelevästi.

„Mutta mitäpä me näistä kiistelemme. Minulla on yhtä suuri nälkä kuin sinullakin; lähdetään liikkeelle johonkin päin“, ehdotti Pyhälä lopuksi.

„No niin. Lähdetään vaan, mutta viskaa toki tuo inhottava pussi pois käsistäsi“, muistutti vielä Katola.

„Enpä toki. Kaikki matkoilla tarvitaan. Mikäpä sen tietää, mitä hyvää tästäkin vielä lähtee“, sanoi Pyhälä luottavasti. — — —

He lähtivät; kestikievariin ohjasivat he askeleensa. Siellä olivat jo kaikki nousseet ylös. Emäntä hääri ja pyöri ympäriinsä toimitellen väellensä einettä. Tätä tehdessään oli hän miellyttävän näköinen. Keskinertainen pituudeltaan, täyteliäs sinisilmäinen vaimo. Paksu palmikko valui pitkin säännöllisiä hartioita vyötärettä alemmas; sopipa syrjäisenkin katsella suomalaista perheenemännän mallia, joka tuona varhaisena kesäisenä aamuna perheensä ja lastensa keskessä ohjasi sitä maailmaa, mikä hänen osanaan oli.

Arastellen astuivat toverukset tupaan. Eipä kummakaan, sillä mikäpä tiesi, minkälaisia ihmisiä siellä olikaan.

Pian keksi emännän tarkka silmä heidät ylioppi-

laiksi, huolimatta nukkavierupuvustaan, sillä olihan heillä lakissaan paljon lupaava kyyry.

„Käykää nuoret herrat tänne toiseen huoneeseen; tämä on vaan perheen tupa“, sanoi emäntä ja alkoi astella edellä ohjatakseen vieraskamariin.

„Kas niin. Täällä saatte olla niinkuin kotonanne. Ei täällä maaseudulla niin hääviä ole, mutta kuitenkin. Käyttäkää hyväksenne mitä tarjolla on — —; tarvitsetteko mitään?“ sanoi emäntä ja poistui.

Toverukset tulivat jotenkin hämilleen emännän mentyä. Huone oli hienosti sisustettu. Kaakelitakka seiso kunnioittavasti nurkassa, puhtaana kuten posliini ainakin. Seinät olivat aistikkailla papereilla niin hyvin verhotut, että näytti siltä kuin olisivat kukkasten kera taivaasta pudonneet. Pöytäliinat, sylkiastiat, lattiamatot olivat niin puhtaat, ettei niissä ollut tommunhiukkastakaan.

„Tämä kaikki olisi nyt varsin hyvin, mutta mistä ja miten saisimme ruokaa“, huokaili Katola.

„Älähän hätäile —, hätä neuvon keksii, sanoo vanha suomalainen sananlasku; kärsitään vielä hiukkaneen, ehkäpä se meillekin jotakin keksii“, pysäytteli Pyhälä kärsimättömäksi käynnyttä toveriaan.

„Niin, minusta tuntuu siltä, ettei vatsani siedä mitään viivytystä, eikä verukkeita. Enhän siihen voi mitään, että se on niin velkova kuin se on“, sanoi Eatola nälkäisen synkkämielisyydellä.

„Oh, sinua uskotonta! Saatpa nähdä, että ennenkuin lähdemme tästä huoneesta, olemme molemmat kylläisiksi ravitut“, sanoi Pyhälä luottavasti.

„Minä tahtoisin nähdä tuon ihmeen tapahtuvan tositeossa; minun vatsani ei täyty pelkillä mielikuviuksilla“, epäili Katola yhä synkempänä.

Samassa astui emäntä huoneeseen.

Pyhälä hypähti seisoalleen ja vetäsi elttapussin taskustaan esille.

„Kun annatte meille einettä, annan minä semmoisen kalun teille, jota sopii käyttää kaikkia ajoksia, särkymiä ja paiseita parantaessa. Ei muuta kun vaan niitä tällä painellaan“, esitteli Pyhälä.

Emäntä näytti miettivän. Hän punnitsi ja pyöriteli pussia sormiensa välissä ja näytti kaikin tavoin koettavan arvata pienen kalun arvoa. Pyhälää rupesi sisällinen ihminen vähän ahdistelemaan.

„Mistä olette tämän saaneet“, kysyi emäntä totisena pyöritellen yhä pussia.

„Se on aivan uusimpia keksinnöitä ja siihen voitte luottaa“, vakuutti Pyhälä.

„Mitä tämän sisällä on?“ kysyi emäntä.

„Sitä en minä tiedä, eikä sen sisälle ole lupa katsoa, sillä silloin kuuluu se oitis kadottavan vaikutusvoimansa“, selitti Pyhälä toimestaan.

„Kuinka tätä tarvittaessa käytetään?“ kysyi emäntä viattoman totisesti.

„Sillä painetaan kolmasti kipeää kohtaa ja samassa sanotaan: ’Jos ei auta, niin ei haittaakaan’“, neuvoi Pyhälä.

Emäntä poistui huoneesta vieden merkillisen kallon mennessään.

„Kyllä sinä sentään olet!“ huudahti Katola emännän mentyä.

„Mitä sitten niin?“

„Kun kehtaat petkuttaa ihmisiä tuolla lailla.“

„Mitä petkuttamista siinä olisi ollut? Olihan pussissa aivan viattomia aineita, jotka eivät suinkaan haittaa, jos eivät autakaan“, puolusteli Pyhälä.

„Siinäpä se nyt on. Vakuutithan emännälle sen parannusvoimaa.“

„Mikäpä sen tietää kuinka paljon vielä auttaakin.

Kun vaan emäntä saa kansan saatuun pussiinsa luotamaan, voi sillä olla kylläkin suuri vaikutus.“

„Jopa kumma! Sinä joka aijot tilannettasi lähteä kansalle opettamaan, vahvistat heitä jo varaselta tai-kamaisessa uskossaan.“

Taaskin syntyi ystävyksillä kiista. Kun olivat jo jonkun aikaa väitelleet, astui emäntä uudelleen huoneeseen.

„Olkaa, nuoret herrat, hyvät ja tulkaa ottamaan ei-nettä“, sanoi hän kohteliaasti, samassa sievästi niitata tupsauttaen.

Emäntä vei toverukset toiseen huoneeseen. Siellä oli valkoisella liinalla katettu pöytä ja siihen oli emäntä pannut leipää, voita, suolatulta muikkuja, lihavan lampaan käpälän, lämmintä maitoa ja puhtaan viili-pytyn.

„Käyttäkää hyväksenne, mitä siinä on, ei täällä maaseudulla herkkuja ole“, sanoi emäntä ja poistui.

Hyvällä halulla pistelivät nälistyneet nuorukaiset poskeensa puhdasta ja voimakasta ruokaa. Syömästä päästyään kiittelivät ja kostelivat he emäntää ja menivät sitten vierashuoneeseen. Pian alkoi voimakas ateria raukaista nälän näännyttämiä jäseniä ja

he oikasivat itsensä sohvien kansille pitkälleen. Sepä tuntui niin hyvältä, että pian vaipuivat sikeimpään uneen.

Oli jo iltapuoli päivästä kun he havahtuivat. Äkkiä kavahti Katola seisoalleen ja herätti Pyhälänkin. Hieroen silmiänsä olivat he unen hädin tuskin saaneet silmistänsä poistumaan, kun sisään astui viehkeä nuori neiti.

Tämä tuli nähtävästi hämilleen, samoinpa toveruksetkin. Tulija teki hienon kumarruksen ja vieno puna kohosi hänen kasvoilleen. Toverukset kohosivat hieman istualtaan ja vastasivat tervehdykseen niin hyvin kuin taisivat.

„Minä en luullut. . . Lieneeköhän emäntä kotona? . . . pyydän anteeksi. . .“ tapaili neiti jotakin sanoakseen.

„Kyllä — kyllä hän taitaa olla kotona“, koki Pyhälä vastaukseksi sopertaa, hänkin hämmästyneenä.

Neiti poistui.

„Kukahhan tuo oli?“ kysyi Katola.

„Kaunis, nuori, hento neiti — etkö tuota nyt huomannut?“

„Sinä olet aina semmoinen — —“, arvaili Katola.

„Jokos taas“ . . ., yritti Pyhälä vastustamaan, mutta emännän tulo huoneeseen keskeytti hänen vastustus-halunsa.

Emännällä oli syli täynnä ruokatavaraa. Siinä oli kaksi vahvaa ruisleivänjyskyä, iso rasia suolatuita muikkuja, melkein samanlainen rasia tuoreinta maa-laisvoita, iso juusto ja lihava lampaan kypälä.

„Toin teille vähän matkaeväitä, kun olen huomannut, ettei teillä nykyään ennestään semmoista ole. Teistähän tulee pappeja ja niitä pitää meidän kaikkien auttaa; olkaa hyvät ja ottakaa nämät eväiksenne, että jaksatte kotipaikallenne mennä“, sanoi emäntä, laskien sylistänsä tuomisensa pöydälle.

Jos salama olisi taivaalta äkkiä iskenyt alas, ei se olisi toveruksiin tehnyt suurempaa vaikutusta kuin emännän ilmestyminen eväsvarainsa kanssa. Olivat-han he olleet toivottomuuteen joutumaisillaan, ja kuitenkin oli halu elää ja pyrkiä eteenpäin. Sydämen pohjasta kiittelivät ja kostelivat he emäntää, ja hän oli heidän mielestään paras ihminen, mitä maailmassa voi löytyä.

Emännän aina valvova ja tarkka silmä oli huomannut toverusten toivottoman tilan.

Ystävykset alkoivat nyt hankkia itseään matkalle. He sälyttivät matkareppuihinsa annetut eväät. Emäntää hyvästijätellessä kysähti Pyhälä ikäänkuin sattumalta: „Ken oli se neiti, joka kävi äskettäin täällä?“

„Hän on meidän kirkkoherran koskimainen, Mari niminen tytär, hänellä oli asiaa minulle“, vastasi emäntä.

Niin lähtivät toverukset kävellä tarsimaan vielä kaukana olevaa kotiansa kohden, mieli toivoa täynnä, sillä olihan heillä nyt evästä repussa, millä nälkensä sammuttaa. Katolalla oli miltei kiitollinen mieli Pyhälää kohtaan, kun hän oli saanut heidän toivotoman tilansa näinkin hyvälle kannalle.

Olisipa ollut kumma, jos Katola olisi rehellisesti tunneltansa ilmoittanut toverilleen, mutta ei, hän oli itsepäinen mies, eikä tahtonut „periaatteitaan“ vääriksi tunnustaa.

Niinpä pysyivät toverusten välit entisellään; riitaiset kuten ennenkin, mutta ystävät silti.

On kulunut paljon aikaa, yli kahdenkymmenen vuoden. Ja aika tuo tullessaan kaikenlaisia muutoksia ihmiselämään, vähempikin, kuin kolmattakymmen-

tä vuotta.

Kestikievarin emännän taikapussi on tällä välin saanut suuren maineen. Ei sitä kipeää ja vammaa ollut omassa pitäjässä, eikäpä naapureissakaan, jota parantamaan ei kestikievarin emäntää olisi haettu. Pitkään matkain päästä tultiin häntä usein yösydänkin hakemaan. Emäntä oli aina valmis lähimmäisiään palvelemaan sillä leiviskällä, elttapussilla, mikä hänen haltuunsa oli uskottu. Kipeitä paikkoja hän painella taposteli pussillaan, samassa sanoen: „Jos ei auta, niin ei haittaakaan“.

Kuinkahan lienee ollut, mutta taajoissa piireissä oli kansassa semmoinen usko, että ellei kestikievarin emännän pussi voi parantaa, ei sitten paranna „kirkon kirves eikä rautalapiokaan.“ Paljon tietysti oli semmoisiakin tapauksia, joita pussi ei voinut parantaa, mutta silloin tavallisesti sanottiin „se joutui liian myöhään“, mutta paljonpa oli niitä vammoja, jotka pussilla paranivat, ja siitä sen maine. Voi käydä niin, että vamma oli luontojaan paranemassa ja pussi niitti siitä kunnian, taikkapa niin, että uskokin vaikutti. Lienee miten lienee, summa vaan oli se, että kestikievarin emäntä pussinsa kanssa oli laajoissa piireissä

kaikki kaikissa.

Niin, pitkä aika tuopi tavallisesti tullessaan useamman kuin yhden muutoksen ja niinpä oli käynyt K—n pitäjäässäkin. Vanha kirkkoherra oli kuollut ja laillisessa järjestyksessä oli tullut toinen sijaan. Pian voitti hän pitäjäläistensä sydämmet, sillä hän oli pappi sekä kirkossa että kotona sanan kauniimmassa merkityksessä. Saarnatuolissa puhui hän sydämestä ja sydämeen se meni. Ei hänellä ollut mitään ijänikuisia, kuluneita, visseihin kaavoihin kangistuneita teemoja eikä sukkelasti keksytyitä fraaseja, hän otti vaan tarkastettavakseen todellista sielunelämää jokapäiväisen elämän alalla, ja silloin tuntui jokaisesta kuulijasta, että kirkkoherra puhuu juuri hänelle. Tavallisesti helyi kuulija ja tunsu itsensä sanomattoman viheliäiseksi ja onnettomaksi. Ken vaan tuli ahdistuksissaan häneltä neuvoa kysymään, oli kirkkoherra aina valmis neuvomaan, lohduttamaan ja tukemaan hätäistä. Kun sitten tuli kysymys aineellisesta auttamisesta, ei hän voinut koskaan olla auttamatta hätääntynyttä lähimäistään, kun vaan suinkin apu oli hänen vallassaan. Usein kävi niin, että hätääntyneen kanssa lähdettiin laasemaan laareja, koettelemaan löytyi-

sikö siellä vielä mitään, ja kas! useinkin löytyi sieltä joku karpio ja jyvanelikko — — — —. Hän ei pitänyt juuri niin erinomaista huolta kirkkoherran saatavista ja tuloista, vaan paremmin siitä, kuinka hän voisi hätäntynyttä lähimäistään auttaa.

Eräänä kertana kävi niin onnettomasti, että kirkkoherra sairastui pahaan kurkkutautiin. Kaikkia kotilääkkeitä ja saapuvilla olevia apukeinoja käytettiin taudin ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, mutta mistään ei ollut apua, tauti paheni vaan pahenemistaan. Oli toivottu täten saatavan apua, mutta sitäpä ei saatuakaan. Kun tämä tieto levisi pitäjälle, tuntui kaikkien henkeä ahdistavan. Moneen vuorokauteen ei kirkkoherra ollut voinut ottaa mitään muuta ruokaa, kuin jotakin lientä lusikasta valuttamalla, mutta viime vuorokausilla ei sekään enään onnistunut, sillä jos suuhun jotakin pantiin, purskui se nenästä ulos. Hätä oli sanomattoman suuri, sillä olihan varma kuolema ihan silmien edessä. Viime tingassa pantiin hevonen valjaisiin ja lähdettiin kaupungista lääkäriä hakemaan. Sinne oli kymmenen penikulman matka ja ennenkuin hän sieltä joutuisi, saatti kuolema tавata, — ja voiko hänkään niin varmasti apua antaa.

Moneen vuorokauteen ei kirkkoherra ollut ensinkään voinut puhua; kivitaululle kirjoittamalla hän vaan ilmoitti asioitansa.

Monta vuotta pappilassa palvellut piika Maija oli kirkkoherran ainoisena hoitajana nykyisen toivotoman taudin aikana, kuten hän oli parempinakin päivinä ollut. Silloinkin kun ruustinna uupui, oli Maija aina saapuvilla. Hän ei tuntenut uupumista, väsymystä, levon tarvetta, eikä mitään vaillinkia elämässään, vaikka oli useat vuorokaudet läpeensä valvonut kirkkoherran vuoteen ääressä. Tarkoin otti hän vaarin jokaisesta liikkeestä ja sairaan vähimmistäkin ruumiin eleistä ja värähdyksistä. Aina oli hän valmis antamaan apua, milloin huomasi hiukankin sitä tarvitsevan.

Samalla kuin lähdettiin lääkäriä noutamaan, katsoi Maija sääliväisesti sairasta —; ruustinnakin oli myös läsnä.

„Hyvä Jumala! Ennenkuin lääkäri joutuu, on kirkkoherra kuollut. Lääkäri ei kerkeä tänne ennen kahden vuorokauden kuluttua, ja silloin on kaikki myöhäistä. Eipä ole sekään taattavissa, tapaako noutaja ensinkään lääkäriä. Ei, pikaisempiin toimiin täytyy

ryhtyä — — —; miksei tänne ole noudettu kievarin emäntää?“ tuumaili Maria hädissään.

Niin huono kuin kirkkoherra olikin, kuuli hän kuitenkin Maijan sanat. Hän otti taulun käsiinsä ja kirjoitti siihen: „Mitähän se tuo kestikievarin emäntä sitte osaisi tähän?“

Mari luki kirjoituksen.

„Mitäkö osaisi? Hänhän on jo kauvan aikaa parantanut kaikki vammat ihmisissä“, vakuutti Maija.

„Noutakaa hänet sitten“, kirjoitti kirkkoherra taululle.

Oitis pantiin hevonen valjaisiin ja lähdettiin kesti-kievarin emäntää noutamaan. Kun matka ei ollut pitkä, saapui emäntä pian taloon. Suorastaan ohjattiin hänet sairashuoneeseen. Emännällä oli pieni, valkea nyytti kädessä. Huoneeseen tultuaan laski hän nyyttinsä sairastuoteen vieressä olevalle pienelle pöydälle. Sitten hän rupesi hierustelemaan lämpimiksi kylmiä käsiään.

Vihdoin hän kävi vakavana sairaan vuoteen luo.

„Voi hyvä Jumala!. . . Miksei minua ennemmin haettu? Eihän se silloin olisi noin pahaksi päässyt“, tuumaili emäntä, aukoen samasa pikkaista nyyttiän-

sä.

Sieltä tuli esille pieni, hämeenvisasta tehty, sara-nallinen, ja kummallisella jousilukolla varustettu laa-tikko. Lukkoa ei osannut kukaan muu avata kuin itse kestikievarin emäntä. Siellä sisällähän olikin hänen kalleutensa, ja olihan hyvä, ettei sinne saanut kukaan kurkistaa. Hänen miehensä, kestikievarin isäntä, oli konstillisen jousilukon keksinyt ja sovittanut sen kun-niaa ja arvoa tuottavan ihmekalun suojaksi.

Yhdellä sormenpään painaltamisella avasi emän-tä arkkusensa. Sieltä leimahti esiin valkoisia pumpu-leita, mutta niiden keskestä veti hän pienen punaisen pussin, noin kolmea tuumaa pitkän, kahta leveän ja tuumaa vahvan.

Sen hyvästi hyppysiin saatuaan, läheni hän sairasa-ta, nosti pois paidankauluksen edestä ja alkoi ajettu-nutta kurkkua päältäpäin pussilla painella topostella, samalla juhlallisesti lausuen: „Jos ei auta niin ei hait-taaitaan.“

Vaikka kirkkoherra häälyikin elämän ja kuole-man välillä ja tämmöisinä ei olisi luullut häneen min-kään ilonaineen pystyvän, purskahti hän nyt kuiten-kin hillittömään nauruun, mutta naurun kanssa rois-

kahti märkä hänen suustaan; paise kurkussa oli kehittynyt siihen määrään, että se odotti vaan jotakin nyhjäystä puhjetakseen.

Kirkkoherra pääsi ikäänkuin henkiin. Hän saattoi jo tunnin kuluttua puhua ja lohdutella omaisiaan, ettei nyt ole enään mitään vaaraa pelättävissä, sillä nyt hän on jo apu tullut.

Mutta mikä se sitten oli, joka sai kirkkoherran nauruun purskahtamaan? Kestikievarin emännän pussilla hänen kurkkuaan painellessa huomasi kirkkoherra että sehän oli sama pussi, jolla hän kauvan sitten oli samalta kestikievarin emännältä vaihtanut einettä ja evästä itselleen ja toverilleen, sillä nykyinen K—n pitäjän kirkkoherra ei ollut kukaan muu kuin silloinen ylioppilas — Pyhälä.

„Minkätähden kirkkoherra purskahti niin hillittömään nauruun?“ kysyi emäntä loukkaantuneena.

„Älkää nyt suinkaan pahaksenne panko, emäntä hyvä; nauruhan se minun kurkkutautini pussinne avulla paransikin. Mutta sanokaapas minulle, mistä olette tuon ihmeellisen pussin saanut?“ sanoi kirkkoherra.

„Kauvan sitten eräältä ylioppilaalta.“

„Tiesittekö tuon ylioppilaan nimeä?“

„Huomasin vaan, että he — heitä oli näet kaksi — olivat sanomattoman nälkäisiä, väsyneitä ja repaleisia ja tarvitsivat apua. Toinen tarjosi minulle tämän pussin, jos antaisin heille einettä. Hän sanoi tämän parantavan vammoja ja sen vakuutuksen voimasta olen minä nyt täällä“, selitteli emäntä.

„Mutta tiedätkö, että minä olen sama ylioppilas, joka teille tuon taikapussin antoi?“

„Voi taivaan Jumala! . . . Tekö?“ sanoi emäntä hämmästyneenä.

„Niin, minä silloinen ylioppilas olen nyt teidän edessänne pelastuneena, luullaksemme silloisen yhtymyksemme takia. Se oli silloin minulta poikamainen teko, mutta niin tukalissa oloissa ei muuta neuvoa ollut. Pyydän nyt teiltä anteeksi!“ sanoi kirkkoherra.

„Mitäpä anteeksi pyytämistä siinä olisikaan, sillä tämä kapine on parantanut monta kipua ja vammaa, joskaan ei ole voinut aivan kaikkia terveeksi tehdä“, sanoi emäntä vahvasti uskovan tavalla.

„Voi hyvä emäntä! Todellisuudessa tuskin tuo kapine on parantanut vielä ainoatakaan vammaa, ellei

juuri nyt omituisen sattuman kautta minun kurkkua-
ni — —. Mutta tiedättekö, mikä pussi tuo oikeastaan
on?“ tuumaili kirkkoherra.

„Mistäpä minä sen tietäisin. Tehän sanoitte, että se
on uusimpia keksinnöitä ja siihen minä luotin“, sanoi
emäntä vakavasti.

„Tiedättekö sitten, mitä tuon pussin sisällä oikeas-
taan on?“ kysyi kirkkoherra.

„En, enkä tahdokaan sitä tietää. Tehän sanoitte an-
taissanne sitä minulle, ettei sen sisälle saa katsoa, ja
jos vaan katsoo, menettää se heti vaikutusvoimansa
—. Tuota neuvoa olen uskollisesti noudattanut ja ke-
tätä sitten uskoisi, ellei oppineita, jotka niin paljon
tietävät“, selitteli emäntä.

„Mutta minäpä tiedän mikä tuo pussi oikeastaan
on.“

„Mikä se sitten on?“

„Elttapussi vaan.“

„Elttapussi! Olen kuullut siitä puhuttavan; mistä
saitte sen?“

„Hautausmaalta löysin sen samana aamuna kun
annoin sen teille.“

„Ja minulle sanoitte sen olevan uusimpia keksin-

nöitä.“

„Sehän minua pahoittaakin kaikkein enimmän, kun olin teidän kanssanne niin vilpillinen. Se tosiasia kuitenkin hieman lohduttaa, ettei koko ihmepussista ole ollut mitään vahinkoa kenellekään, jos ei apua-kaan“, sanoi kirkkoherra.

„Älkää nyt hyvä kirkkoherra olko ensinkään huolissanne, sillä onhan pussi tehnyt tehtävänsä ja vieläpä kunnialla, kenellekään ikävyyksiä ja mitään pahaa tuottamatta. Päinvastoin on se paljon hyvää vaikuttanut“, vakuutti emäntä vieläkin.

„Niinkö sanotte! Silloinhan on väitteeni oikea, että usko voi paljon vaikuttaa potilaan tilaan“, sanoi kirkkoherra.

„Mutta haluaisinpa tietää: milloin olette tuon pussin sisukset tutkinut?“

„Samalla kerralla kun löysin sen hautausmaalta.“

„No, mitä siinä on?“

„Aivan viattomia aineita vaan: hajupihkaa, kanväärttiä, hienonnettua kynsilaukkua ja vähän tuulia-joa; siinä koko pussin voiman kokoonpano“.

„Sanoittehan tämän pussin olevan elttapussin; parantaako se sitten elttatautia, jota niin paljon on pie-

nissä lapsissa?”

„Niin luulen.“

„Millä tavalla sitten?”

„Sehän on helppo ymmärtää. Lapsien kaulaan ripustetaan tämä ryytimäinen pussi ja kehoitetaan sitä ahkerasti haistelemaan, samassa kun lasta joka ilta istutetaan väkevässä, haaleassa suolavedessä noin viisi minuuttia erällänsä.“

„Kuinka väkevässä?”

„Olen kuullut, että vesikannulle pitäisi panna jumpru suoloja.“

„Minä olen kuullut, että nuo elttapussin tekijät ovat sanomattoman salaperäisiä; hekin vakuuttavat, että kun vaan katsoo pussin sisälle, ei se sitten enää auta mitään. . . aivan samoin kuin tekin minulle —. Ketä nyt on uskominen?!”

„Sillä tarkoittavat he vaan sitä, ettei heidän keinonsa perille päästäisi ja että he saisivat yksinoikeutenansa tietonsa pitää ja niittää hyödyn siitä. Onhan ihan luonnollinen asia, ettei minkään aineen vaikutus vähene tai enene siitä, katsooko sitä tai ei.“

„Mutta jos minä nyt rupeaisin elttapusseja tekemään, pitäisikö minun sitte kaikille näytellä ja selitel-

lä, mitä aineita minä käytän?”

„Eipä suinkaan. Voittehan tekin olevia oloja hyväksenne käyttää ja pitää pussin kokoonpanon omana tietonanne; eiväthän lääkäritkään sano mitä he kulloinkin määräävät.“

„Pitääkö pussin päällystän sitten välttämättömästi olla punainen, jos mieli sen joksikin avuksi olla?“ kysyi emäntä yhä vielä ajatellen tuota ihmeellistä oppia.

„Eikö mitä. Ei suinkaan ulkokuori mitään itse tautiin vaikuta. Mutta ei silti väri ole kaikkea merkitystä vailla. Onhan tunnettu asia, että lapset rakastavat heleitä värejä ja käsittelevät niitä mielummin kuin tummia. Tämänkin huomion ovat elttapussin tekijät hyväksenne käyttäneet ja valinneet lapsille mieluisen värin, että he sitä ahkerasti käsittelevät ja saisivat siitä taudin poistavaa ja terveyttä tuottavaa lemua“, selitteli kirkkoherra.

Seurasi tovi äänettömyyttä ja emäntä näytti hyvin mieltivältä.

„Mitä tuumaatte? Tottahan jätätte nyt tämän pussin minulle etteivät ihmiset enään turhanpäiväisesti siihen luottaisi“, uteli kirkkoherra.

„No — — — no“, myhähti emäntä, katsoa tuijottaen yhtäsuoraan akkunasta ulos. Selvästi huomasi, että hänellä oli syvä miettiminen ja tärkeä käännekohta elämässään ratkaistavana.

„Kuulkaa mitä nyt loppuesitykseksi sanon, jota en vielä ole kerinnyt sanoa! — — Minä maksan kolme ruplaa tuosta pussista, jonkunlaiseksi korvaukseksi siitä, kun houkuttelin sillä teiltä aikoinaan eväitä. Toiset kolme ruplaa maksan siitä avusta, minkä pussillanne olette minulle tehnyt — —; kenties olisin jo hengenotönnä, ellei se olisi teidän avullanne joutunut henkeäni pelastamaan“, esitteli kirkkoherra.

Emäntä hypähti istualtaan ja ehätti ihmisrakkaana sanomaan:

„Te saatte pussin, enkä minä tahdo siitä ainuttakaan kopeekkaa, en myöskään siitä, että pussi saattoi teidät nauruun purskahtamaan, jonka tähden paise kurkussanne puhkesi. —“

Emännästä tuntui tuommoinen runsaudensarvi ylitsevuotavalta, sillä tuskinpa oli hän paljoakaan saanut ansaituksi ihme pussinsa nojalla, vaikka hän ahkerasti kävikin kaikkia vammoja sillä painelemissa. Hän ei koskaan vaatinut painelustaan ja luulotel-

lusta avustansa yhtään mitään, halu oli vaan auttaa kärsivää lähimmäistään. Jos joku antoi kopeekan kaksi, oli siinä yllin kyllin, mutta suuri yleisö katsoi asian siltä kannalta, että niin sen pitääkin olla, että kaikki ihmiset ovat heitä varten, mutta he eivät ketään.

„Ette saa vastustaa minun esitystäni. Minä maksan rahat ja kylläkin hyvällä syyllä ja te jätätte pussin minulle“, sanoi kirkkoherra ystävällisesti.

Kirkkoherralla oli rahat kourassa ja hän laski ne emännän käteen. Emäntä koetti kinnistellä vastaan, mutta mikään ei auttanut, hänen täytyi vaan rahat ottaa.

Emäntä lähti sängen kiitollisella mielellä pois pappilasta, mutta taikapussi jäi kirkkoherran virkapöydälle. — —

Parin vuorokauden perästä saapui haettu lääkäri. Kun hän astui huoneeseen, hölmistyi pahanpäiväiseksi. Kuolemaisillaan oleva sairas, jonka luo hänet oli noudettu, astui iloisesti häntä vastaanottamaan.

„No, velihopea! Mitenkä tämä on ymmärrettävä? Sanottiin sinun henkeäsi haukkovan ja kun minä saavun hätään, olet sinä terve ja iloinen kuin pukki“, sanoi lääkäri ihmetellen, kun oli saanut päällysvaat-

teensa riisutuksi.

„Niinkuin, ystävä hyvä, näet, olen taasenkin edessäsi ihka elävänä“, sanoi kirkkoherra iloisesti.

„No, mutta minulle selitettiin, että sinä olet kurkkutautiin kuolemaisillasi, mutta eihän koko asiassa ole, näen mä, pontta eikä perää“, puhui lääkäri kummastuksissaan.

„Kyllä kuitenkin. Häälyin elämän ja kuoleman välillä, mutta minä sain parhaalla ajalla avun“, selitti kirkkoherra.

„Annahan kun tarkastelen kurkkuasi, että näen kuinka sen laita on“, sanoi lääkäri ja alkoi kääriä esillevetää siihen toimeen tarvittavia kapineita. Heijastuspeilin avulla tarkasteli hän sitten kirkkoherran kurkkua.

„Kah — — — eihän se . . . jopa se . . . kummallista tuo“, jupisi lääkäri itseksensä.

„Kurkkutauti on ollut vaikeinta laatua, mikä ihmistä kohdata voi. Arveluni mukaan olisi kuoleman pitänyt seurata jo vuorokautta ennen, sillä paise ei ole niin kypsynyt, että se olisi voinut itsekseen puhjeta; mikä ihme sinut on kuolemasta pelastanut?“

„Taikapussi.“

„Mikä taikapussi?“

„Tunnetko tätä?“ sanoi kirkkoherra ja sivalsi esille pöytävaatteen alta pienen pussin ja pisti sen Katolan käteen — sillä hän tuo kutsuttu lääkäri oli!

„Mitä? Tämähän on sama pussi, jolla sinä kauvan sitten petkutit kestikievarin emännältä meille ruokaa“, sanoi lääkäri ihmeissään.

„Niin, siinäpä se nyt on.“

„Mutta mitä, herran tähden, tuolla pussilla on tekemistä vaarallisen kurkkutautisi kanssa?“ puhui Katola kummissaan.

„Ja kuitenkin tuo pussi pelasti henkeni.“

„En ymmärrä sinua; ethän toki uskone saavasi vieläkin minua nenästä vetää?“ sanoi lääkäri totisesti.

„Älä, ystävä hyvä, minua väärin käsitä. Mitä olen sanonut, on puhtainta totuutta.“

„Selitä asia tarkemmin, että pääsen vähänkään tolalle. Minä en tyydy pelkkiin arvoituksiin ja otaksuksiin. En siis usko tuota pussisi tenhovoimaa niin vähän vähääkään“, lausui Katola innolla.

„Kuulehan nyt kuinka se kävi ja tuomitse siten. Olin pahassa kurkkutaudissa, jonka itsekin olet myöntänyt. Kun kaikki ihmiset olivat toivottomina

elämästäni, lähdettiin sinua hakemaan. Mutta piika Maija sanoi minun kuolevan ennenkuin ehtisit tulla ja kehoitti noutamaan kestikievarin emäntää, joka muka voi kaikki vammat parantaa. Kamppaillessani elämän ja kuoleman välillä, käskin hänet nousta. Kun emäntä tuli, otti hän rasiastaan juuri tämän pienen pussin ja alkoi sillä painella kipeää kurkkuaani, samassa juhlallisesti lausuen: 'Jos ei auta, niin ei haittaakaan.' Olin unhottanut koko tuon silloisen poikamaisuuteni. Mutta yhtäkkiä huomasin, että tuossa se pussi nyt on ja silloin purskahti minulta kaikkien kipujeni ohessa valtava nauru ja se puhkasi kurkkuni paiseen, ja sen voimasta olen nyt vielä elävien jounossa", selitti kirkkoherra lääkärilleen.

Katola kävi mieltiväksi. Poski kämmeneen nojaantuneena, näytti hän ajattelevan omia asioitaan.

„No, kummallista kuitenkin! Kummallisia teitä! Kauvan jo edeltäpäin kaitselmus valvoo meidän etuamme, usein semmoisillakin keinoilla ja välikappaleilla, joita me emme ensinkään käsitä“, tuumaili Katola ikäänkuin itseksensä.

„Mitä sinä, veli hyvä, nyt tuumaillet noin mieltivän näköisenä?“ kysyi Pyhälä, nähdessään ystävänsä sy-

ventyneen mietiskelyyn ja kuullessaan hänen sanojaan.

„Niin, mietin tässä, — ellei tämä taikapussi olisi ehtinyt apuun, olisit nyt paarein päällä“, vakuutti Katola totisena.

„Sitähän minäkin. . . Myönnätkö sen. . . ? Ympäri käydään, yhteen tullaan. Mutta mitäs sanot, jos keskievarin emäntä rupeaa nyt tekemään elttapusseja, kun minä kuudella ruplalla ostin takaisin tämän pussin, ettei enää olisi tilaisuudessa turhanpäiväisillä luulotteluilla ihmisiä uskottelemaan“, sanoi kirkkoherra.

„Olen tutkinut asiaa. Tämän meidän pussimme aika on nyt jo hävitä, sillä se on kunnialla täyttänyt tehtävänsä nimittäin pelastanut sinun henkesi kaksinkerroin, ja meidän molempien silloin kuin olimme nälkään nääntymäisillämme. Lasten horkan parantajana ei elttapussi ole niinkään turha, varsinkin jos siihen lisättäisiin joitakin pippureita. Nuot ryytimäiset lemuavat aineet vaikuttavat varsin terveellisesti tuommoisissa taudeissa, jota melkein kaikissa lapsissa on. Ne saavat alkunsa kylmistä lattioista, joilla lapset saavat päiväkaudet istuskella“, myönsi Katola.

Juuri nyt tuli talon rouva kutsumaan puoliselle. Ystävykset astuivat ruokahuoneeseen. Siellä oli kaikki niin valoisaa, puhdasta, pehmeää ja kodikasta. Hyvä, miellyttävä järjestys vallitsi kaikkialla ja ihmeellinen sopusuhtaisuus oli nähtävänä.

Huoneessa oli ujusti odottamassa kolme lasta, kaksi tytärtä ja poika; poika oli jo kymmenvuotias, tytöt häntä nuorempia. Kunnioittavasti tekivät he tervehdyksensä vieraalle ja isälle, sitten kokoonnuttiin pöytään, lapset ujustellen viimeisinä.

Katola silmäili ympärilleen. Hän huomasi, että talon nuorin tyttö piti häntä tarkasti silmällä.

„Sinä, veli hyvä, olet oikea onnen poika!“ alotteli Katola pöytäpuhetta.

„Minkätähden, veljyeni, niin arvelet?“ kysyi kirkkoherra.

„Onhan sinulle onnetar ollut aina suosiollinen. Kaikki pienet kepposesikin kääntyvät aikojen kulussa hyväksi. Sinä kurjassa tilassa kuljet jonkun pitäjään kautta, viekoittelet kestikievarin emännältä ruokaa, sattumalta näet ihanan immen, punastut korviasi myöten, ja, eipäs aikaakaan, kun poimit tuon ruusun itsellesi, pääset pitäjään papiksi ja niin edes-

päin. Eivätkö kaikki nuot ole onnen potkauksia? Nyt sinulla on niin lämmin, lempeä ja valoisa koti, että sitä täytyy melkein kadehtia“, tuumaili tuo juro Katola kerrankin lämmenneenä.

„Mitäs, veikkonen, siinä kummaa on. . . ? Kyllä sinäkin olet useamman kerran punastunut tytön edessä, mutta et ole ottanut vaariin sydämesi ääntä, olet vaan seurannut kylmää järkesi neuvoa ja se viepi aina hunnikolle. Luojan järjestyksessä löytävät hänen lapsensa aina onnensa, kunhan vaan eivät sodi kaitsemusta vastaan. — — Mutta mitäpä sinä, ystävä hyvä, sitten kohtaloasi moititkaan? Olethan sinäkin pyrinöissäsi onnistunut, olet tutkintosi suorittanut ja olet kaupungin ylistetty lääkäri, tulot ovat varmat. Mitäs vielä puuttuu?“ vastaili kirkkoherra.

Katola silmäili salavihkaa talon emäntää, joka oli yhtä punastunut ja yhtä ihastuttava kuin kauvan aikaa sitte kestikievarissa.

„Kyllä kai teidän mieltymyksenne alkoi jo kauvan sitten tuolla kestikievarissa?“ sanoi Katola vähän veitikkamaisesti hiukan hämillään olevalle talon rouvalle.

„Oikein, ystäväiseni, arvasit. Silloin silmä silmän

ja sydän sydämen tapasi ja se naula veti. Ei minulla ole vähintäkään syytä moittia kaitselmusta; päinvastoin kiittää, että on käynyt niinkuin on käynyt,“ myönsi Pyhälä.

„Pyydän anteeksi, kun tunkeennun teidän sydämenne salaisuuksiin,“ lausui Katola kohteliaasti. „Mutta on niin sanomattoman hauska saada tutustua vanhan ystävänsä sisimpään.“ He nousivat nyt pöydästä.

Talon nuorin tyttö, Siiri, piti yhä vielä Katolaa tarkasti silmällä, — oli ikäänkuin hänen suuret, vainukkaat silmänsä olisi tuossa vieraassa nähnyt jotakin, joka ei ollut, niinkuin sen olla olisi pitänyt, mutta josta hänen kaiken mokomin pitäisi selvä saada.

Katola huomasi taasen lapsen tähystelevän katseen.

„Tulepas tänne, Siiri, sedän luo, niin setä kiikuttaa sinua polvellansa,“ sanoi Katola lapselle.

Lapsi totteli ehdottomasti Katolan kutsumusta. Varmoin askelin hän asteli Katolaa kohden; olipa niinkuin hän olisi ollut varma asiansa oikeudesta, jonka hän aikoi esittää tuolle vieraille.

Kun lapsi tuli lähelle Katolaa, nosti tämä hänet

polvellensa.

„Näyttää siltä, että Siirillä olisi sedälle jotakin sanomista; sanopas nyt, onko sinulla mitään semmoista?“ koetti Katola leperrellä.

„On minulla.“

„No, mitä sitten, sanopas?“

„Tahtoisin tietää, onko teillä äitiä?“ sanoi Siiri tutkivasti.

„Minkälaista äitiä, semmoistako, jonkalainen sinullakin, enkelini, on?“ sanoi Katola hämillään.

„Juuri semmoista minä tarkoitan,“ sanoi Siiri ja si-litteli Katolan pitkää partaa.

„Ei, kultaseni, ei minulla semmoista ole“, lausui Katola mietteissään.

„No, sittenpä teillä ei ole tämmöisiä pieniä tyttöjäkään, eikä näin nättiä taloa, mutta isälläpä on äiti ja tämmöisiä lapsia ja — ja — näin sievä talo,“ sanoi lapsi viattomasti.

„Olet, kullan nuppunen, oikeassa. Ei minulla ole semmoista äitiä, kuin sinun isälläsi ja teillä lapsilla on, eikä näin lämmintä kotiakaan kuin teillä,“ myönsi Katola puolisuorullisesti.

„Sittenpä sedän täytyy pian hankkia äiti itsellensä,

ettei teillä olisi ikävä ja että saisitte niin hyvän kodin, kuin meilläkin on,” sanoi lapsi.

„Koetetaan, koetetaan, ruusun nuppuseni,” lupasi Katola taputellen lasta poskelle.

Sanomattoman paha ja tukala aika oli tämä talon rouvalle. Teki mieli mennä tempaamaan lapsi pois vieraan sylistä, mutta ei sitäkään hennonnut tehdä. Asia meni äidin mielestä nyt jo liian pitkälle.

„Siiri! Mitä sinä tyhjiä lörpöttelet! Tule heti pois,” sanoi äiti ja yritti ottamaan lapsen lääkärin sylistä. Mutta Siiri käpertyi Katolan kaulaan ja sanoi:

„Antakaa, äiti, minun neuvoa setää, hän ei näy ymmärtävän parhaita asioita.“

„Hyvä rouva! Antakaa lapsen olla. Totuuden kieltä harvoin kuulee, mutta Siiri on puhunut semmoista totuutta, jommoista en ennen ole kuullut; lapsen sydäntä ei olekaan tämän maailman ulkokullaisuus saanut vielä turmella,” sanoi Katola, suudellen Siiriä poskelle ja laskien samassa lapsen lattialle. — —

Kun Katola oli antanut muutamia määräyksiä Pyhälälle, kuinka pitää itseään hoitaa, ettei ankara kurkkutauti enää tulisi toistamiseen, lähti hän kotimatkalleen. — —

Parin viikon päästä tuli Pyhälälle kihlauskortti. Se oli Katolalta. Hän oli vihdoinkin päässyt järkiinsä ja kainaloiseksi kanakseen kihlannut köyhän, siveän neidin. Katola oli seurannut Siirin neuvoa, — lapsen neuvoa.

Pian levisi tieto ympäri maakuntaa, että kestikievarin emännän taikakalun sisälle on joku saanut salaa kurkistaa ja että se nyt on oitis kadottanut tenhoimensa. Sen erän perästä ei kertaakaan enää käyty emäntää hakemassa ihmekalullaan mitään vammaa parantamaan. Pussin taikavoima oli kokoon luhistunut.

Mutta eipä kaavankaan viipynyt, ennenkuin alkoi huhuja kuulua, että kestikievarin emäntä on mainio elttapussin tekijä. Läheltä ja kaukaa alkoi äitejä tulvata emännän luo hakemaan apua lapselleen, joka ensin oli niin virkku, iloinen ja terve, mutta joka nyt on laannut kävelemästä, kuihtunut ja näivettynyt siihen määrään, ettei pääse enää jaloilleenkaan nousemaan. Jäsenet käyvät veltoiksi ja lupuille, sormet juuresta paksuiksi, kärestä suippuisiksi, vatsa paisuneeksi, suureksi ruokahalu, mikä näyttää enem-

män vahingoittavan, kuin auttavan, selittelivät hätäiset äidit tavallisesti. Oitis huomasi emäntä, että lapsessa oli elttä. Hän esitteli, että pitäisi tehdä elttapussi, niin ehkäpä lapsi paraneisi, ja hän oli aina valmis anojille pussin tekemään. Viisikolmatta kopeekkaa se maksoi, ei juuri paljon enempää kuin aineiden hinnan. Varakkaammat äidit sen mielellään maksoivat, mutta olipa semmoisiakin avunhakijoita, joilla ei ollut kopeekkaakaan tarjota emännälle pussin maksuksi. Heillä tavallisesti kumminkin oli millä voirasia, kulla joku tuore kalan muikku, kenellä sukka tai vanttupari. Näitäkään ei emäntä halveksinut, otti vaan vastaan, mitä hänelle maksuksi tarjottiin, vaikka se ei täysin olisikaan korvannut niitä kulungeita, joita hän pussin tekemiseen tarvittavien aineiden ostossa käytti; olipa semmoisiakin, jotka olivat niin alapajulla, ettei heillä ollut mitään maksua tarjota, mutta hekin saivat pussinsa niinkuin kaikki muutkin. — — Kaikille elttapussin saajille vakuutti emäntä kivenkovaan, että sittenkuin lapsi on parannut ja pussia ei enää tarvita, on pussi välttämättömästi tuotava hänelle takaisin, ja jos ei niin kävisi, tauti oitis uusiintuu. — Hänkin koetti säilyttää monopoliansa.